

تحلیل SWOT توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی ایران از دیدگاه کارشناسان پژوهشکده بیمه مرکزی

اردشیر مصباح^۱، مریم امیدی نجف آبادی^۲، علی کیانی راد^۳

چکیده

بیمه خرد مفهومی نسبتاً جدید است و مقصود از آن مکانیزمی است که براساس آن اشخاص آسیب‌پذیر می‌توانند ریسک‌های مختلفی را که در زندگی با آن مواجه‌اند، مدیریت و جبران نمایند. هدف این پژوهش، بررسی تحلیل SWOT توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی ایران بود و روش پژوهش از نوع کاربردی است. جامعه آماری تحقیق شامل کارشناسان بیمه بود که حجم نمونه ۳۲ نفر می‌باشد و برای انتخاب آنها از روش تصادفی ساده استفاده شد. ابزار اصلی جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته بود که روایی آن بر اساس نظرات اساتید توسعه روستایی و پایایی آن با آزمون مقدماتی انجام و تجزیه و تحلیل آماری بدست آمده بوسیله نرم‌افزارهای Excel و SPSS_{۲۲} انجام پذیرفت و نتایج نشان داد که بین استراتژیهای مختلف، استراتژی بازنگری (WO) با کسب امتیاز وزنی ۱۹,۵۸ (مرتفع ساختن نیاز ضرورت وجود ابزار آموزشی برای توصیف فواید بیمه خرد با استفاده از توسعه یک شبکه قوی برای بیمه‌های خرد، شامل یک انجمن با استفاده از مشارکت روستاییان که تاکید بر بخش ترویجی - آموزشی با بهره‌گیری از مشارکت و همکاری روستاییان به صورت ایجاد سازمان‌های غیرانتفاعی)، مهمترین استراتژی توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی ایران می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: مکانیزم، اشخاص آسیب‌پذیر، ریسک، ترویجی - آموزشی، غیرانتفاعی

^۱ گروه توسعه روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

^۲ گروه توسعه روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

^۳ استادیار و معاون پژوهشی موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

مقدمه

بخش کشاورزی و فعالیتهای مرتبط با آن دارای ویژگیهایی است که آنرا به شدت در برابر خطرهای آسیب‌ها، پیش‌بینی ناپذیر کرده است و از این رو فعالیتهای این بخش پیوسته همراه با خسارت و دشواری فراوان روبرو است. از جمله این ویژگی‌ها که برخاسته از ماهیت عوامل اصلی تولید است، متأثر بودن فعالیتهای بخش کشاورزی از طبیعت و شرایط و حوادث مخاطره آمیز آن است و ره‌آورد طبیعی آن ترس، اضطراب و احساس ناامنی شدید را دامنگیر این بخش کرده است که سبب ساز به حداقل رسیدن قابلیت جلب و جذب سرمایه در بخش کشاورزی شده است (باقری و همکاران، ۱۳۸۷).

با توجه به تأثیر گریزناپذیر مخاطره‌های تولیدات کشاورزی بر اقتصاد جامعه روستایی و اهمیت ویژه بخش کشاورزی در اقتصاد، دولت‌ها برای جبران این خسارت‌ها، اقدام‌های گوناگونی انجام می‌دهند که بیمه را باید یکی از مؤثرترین این ابزارها برشمرد که از طریق آن حداقل سطح اطمینان و ضمانت اقتصادی به تولید کنندگان محصولات کشاورزی در برابر نابودی فرآورده‌هایشان داده می‌شود (تیموری، ۱۳۹۳). جهان در حال توسعه، در ربع قرن گذشته دچار تغییر و تحولات بی‌سابقه گردیده است. اما علی‌رغم ارائه چنین گزارش تحریک کننده‌ای، حدود ۸۰۰ میلیون نفر از جمعیت کشورها در وضعیتی به زندگی ادامه می‌دهند که به آن فقر مطلق^۱ می‌گویند. این فقر مطلق با سو تغذیه، بی‌سوادی، بیماری، محیط‌های کثیف و آلوده، مرگ و میر زیاد نوزادان و امید زندگی پایین که پایین‌تر از هر تعریف قابل قبول و شایسته برای انسان است، مشخص می‌شود (از کیا، ۱۳۸۷).

اقتدار آسیب‌پذیر با همان ریسک‌هایی که افراد ثروتمند با آنها روبرو هستند، مواجه‌اند. ولی میزان ریسک و تعداد دفعات مواجهه با ریسک آنها بیشتر است. به رغم نیاز شدید افراد کم درآمد به حمایت‌های بیمه‌ای و گستره وسیع این گونه افراد، فقط بخش کوچکی از آنها به این حمایت‌ها دسترسی دارند. طبق آمار و ارقام بانک جهانی، از ۴ میلیارد نفر ساکنان کره زمین که درآمدی کمتر از دو دلار در روز دارند، فقط ۱۰ میلیون نفر از آنها تحت حمایت‌های بیمه‌ای قرار دارند (عسکری و رضوانی، ۱۳۸۵).

وجود این حجم عظیم از فقرا، چاره اندیشی‌های مسئولان و متولیان امور را در این زمینه اجتناب‌ناپذیر می‌سازد. به نقل از سازمان بین المللی کار، بسیاری از کشورهای دنیا تلاش می‌کنند تا با افزایش کیفیت خدمات سلامت و نیز کاهش هزینه‌های مرتبط، پوشش‌های سلامت را بهبود بخشیده و به نوعی با فقر مبارزه کنند. سازمان بهداشت جهانی با ارائه کمک‌های مالی به سیستم‌های خدمات بهداشتی و سلامت در تلاش است تا پوشش‌های جهانی بهداشت و سلامت را در حد قابل قبولی حفظ نماید (طالب، ۱۳۸۸).

رسالت برنامه توسعه روستایی، ارتقای توانایی جوامع روستایی برای نیل به توسعه، رشد و بهبود کیفیت زندگی آنهاست که این امر با تخصیص هدفمند منابع مالی و فنی به مناطقی که بیشترین نیاز را دارند، صورت می‌گیرد. منابع مالی می‌تواند به دو روش مستقیم و غیرمستقیم به روستاها اختصاص یابد که نمونه‌های بارزی از آن تخصیص اعتبارات خرد، ایجاد زیرساخت‌های فنی و تاسیساتی، انواع بیمه‌های حمایتی و ... می‌باشد، که از این بین می‌توان به نقش پر رنگ بیمه به عنوان یک عامل مهم حمایتی اشاره نمود (طالب، ۱۳۸۸). معمولاً فقیرترین افراد جهان، بیشترین نیاز را به امنیت دارند، امنیتی که بیمه می‌تواند با خود به همراه داشته باشد. آنها دسترسی کمی به خدمات بهداشتی دارند و معمولاً در مناطقی زندگی می‌کنند که بیشترین آمادگی را برای طغیان آب و حوادث طبیعی یا شرایط بد تغییرات اقلیمی دارند (سبزی، ۱۳۹۰).

بیمه، اشخاصی را که متحمل لطمه، زیان یا حادثه ناخواسته‌ای شده‌اند، قادر می‌سازد که پیامدهای این وقایع ناگوار را جبران کنند. خسارت‌هایی که به این قبیل افراد پرداخت می‌گردد، از هزینه‌ای تأمین می‌شود که برای خرید بیمه‌نامه می‌پردازند و با پرداخت آن در جبران خسارت همدیگر مشارکت می‌کنند. در برخی کشورها از جمله هند، بیمه‌گران با توجه به نیاز جامعه، بیمه‌نامه‌هایی را طراحی و عرضه کرده‌اند که حتی متکدیان نیز در این کشور از پوشش بیمه‌ای برخوردارند و همچنین بیمه به دنبال حادثه سونامی در جنوب شرق آسیا، به عنوان ابزار موثری جهت کاهش ریسک افراد کم‌درآمد و آسیب‌پذیر مورد توجه جدی قرار گرفته است. به گونه‌ای که حتی شرکت‌های بزرگ بیمه‌ای اروپایی، بیمه‌نامه‌های مخصوصی را برای این منظور طراحی و به بازار عرضه کرده‌اند. اما به دلیل سطح درآمد

^۱ Absolute Poverty

روستاییان، اکثر آنها قادر به پرداخت هزینه‌های دریافت بیمه نمی‌باشد. به همین جهت، بیمه‌های خرد^۱ به عنوان راهکاری مناسب جهت تحت پوشش قرار گرفتن فقرای روستایی مطرح گردیده است (امین، ۱۳۸۵).

برنامه بانک جهانی برای بیمه قشرهای کم‌درآمد براساس اصول تقویت بازار است که تشخیص می‌دهد شرکت‌های خصوصی اگر به تنهایی کار کنند، همیشه به لحاظ اقتصادی یا اجتماعی نتایج مطلوبی به دست نمی‌آورند. در هنگام "نارسایی بازار" قبل از اینکه بازارها نقش خود را در متعادل کردن عرضه و تقاضا به انجام رسانند، تطبیق و تبدیل مهم است (فرشیا، ۱۳۹۱).

در سال‌های اخیر در کشورهای در حال توسعه و فقیر، به منظور کاهش فقر و حمایت از قشر کم‌درآمد جامعه، بیمه‌های خرد از سوی موسسات تامین مالی خرد، به عنوان ابزار مناسبی در جهت تامین مالی و حفاظت اجتماعی قشر آسیب‌پذیر و کم‌درآمد جامعه مطرح شده است. بیمه‌های خرد باید به نسبت نیازهای فوری و اساسی قشر آسیب‌پذیر جامعه حساس بوده و به راحتی برای آنها قابل درک باشند و این قشر توان پرداخت حق بیمه را داشته باشند. پس در بیمه‌های خرد یک حداقل بیمه دریافت می‌شود که با احتمال و هزینه ریسک و عدم اطمینانی که خانوارها با آن روبرو هستند، متناسب است. بیمه‌های خرد با ماهیت خاص خود در مقایسه با دیگر بیمه‌های بازرگانی، دارای خصوصیت غیرانتفاعی هستند و عموماً هدفشان شرکت در همبستگی‌های اجتماعی است، بنابراین، در صورت فرهنگ‌سازی مناسب و انتخاب الگوی متناسب با جوامع روستایی ایران بیمه‌های خرد می‌توانند پاسخگوی نیازهای بیمه‌ای این مناطق باشند (توحیدی‌نیا، ۱۳۸۷).

بیمه خرد مفهومی نسبتاً جدید است و مقصود از آن مکانیزمی است که براساس آن اشخاص آسیب‌پذیر (دهک‌های پایین درآمدی) می‌توانند ریسک‌های مختلفی را که در زندگی با آن مواجه‌اند، مدیریت و جبران نمایند. بیمه خرد بنا به تعریف عبارت است از تأمین پوشش بیمه‌ای ارزان و سهل الوصول برای افراد کم درآمد در مقابل پرداخت حق بیمه معین. در این نوع بیمه‌نامه‌ها تلاش می‌شود تا با استفاده از کمک‌های دولت و نهادهای بین‌المللی، حق بیمه اندکی از افراد دریافت شود تا همه افراد توانایی خرید این نوع بیمه‌نامه را داشته باشند. افرادی که دارای توان مالی بالایی نیستند و به اصطلاح به عنوان افراد کم بضاعت شناخته شده‌اند، در صورت بروز حادثه می‌تواند تبعات مالی عمیقی برای آنها در پی داشته باشد (باغستانی میبیدی، ۱۳۹۱). تعداد این افراد در کشورهای در حال توسعه نسبت به کشورهای توسعه یافته بیشتر است. تفاوت بین بیمه‌های مرسوم و بیمه‌های خرد را می‌توان در جدول ۱ مشاهده کرد.

^۱ Microinsurance

جدول ۱. تفاوت‌های بین بیمه‌های مرسوم و بیمه‌های خرد

بیمه‌های مرسوم	بیمه‌های خرد
مشتريان	- محیط کم خطر - فرهنگ بیمه‌ای قوی
مدل‌های توزیع	- فروش مستقیم از طریق واسطه‌های رسمی یا شرکتهای بیمه‌ای به مشتریان ثروتمند یا شرکتهایی که با بیمه آشنا هستند
بیمه نامه‌ها	- مستندات پیچیده‌ای با استثنائات بسیار زیاد - زبان ساده - اگر داشته باشد، استثنائات اندک - بیمه نامه‌های گروهی
محاسبات حق بیمه	- اطلاعات آماری خوب - قیمت‌گذاری بر مبنای خطرات فردی (سن و سایر ویژگیها) - اغلب با حق بیمه‌های بالاتر برای پوشش‌های متناسب - بازار بسیار حساس به قیمت
جمع‌آوری حق بیمه	- پرداختهای ماهیانه تا سالانه که اغلب به طور پستی و با صورت حساب یا کارت‌های اعتباری پرداخت می‌شوند - پرداختهای غیر منظم و گاهگاهی منطبق با جریان نقدی متغیر مشتریان - اغلب مرتبط با معاملات دیگر است (مثل باز پرداخت وامها)
کنترل خطر بیمه ای (انتخاب معکوس، مخاطرات اخلاقی، فریبکاری)	- قابلیت پایین - الزامات در ارائه مستندات مهم - وجود غربالگری مثل آزمایشات پزشکی لازم - کنترل‌های محدود اما مؤثر (کاهش هزینه‌ها) - خطر بیمه‌ای موجود در حق بیمه‌ها به جای کنترل توسط استثنائات - مرتبط با دیگر خدمات (مثل اعتبارات)
پرداخت خسارات	- دارای فرایندهای پیچیده - اسناد متنوع الزامی - دارای رویه‌های ساده و سریع برای سرمایه‌های کوچک - کنترل مؤثر تقلب

منبع: باغستانی میبیدی (۱۳۹۱)، توحیدی‌نیا (۱۳۹۱)، جانفشان (۱۳۸۹)، سبزی (۱۳۹۰)

بیمه‌های خرد، اساساً بر بیمه‌های عمر و درمان متمرکزند. هرچند، امروزه به دنبال افزایش تعداد شرکتهای غذایی و تقاضاهای شدید برای آنها، بیمه محصولات کشاورزی نیز با مطالبات زیادی روبه‌رو شده است. در این شرایط، بیمه می‌تواند تأثیر خسارت بر محصولات کشاورزی را کاهش دهد و بنابراین با افزایش استاندارد زندگی در مناطق روستایی در کنار فراهم آوردن مسیری برای پیشرفت صنعتی و افزایش درآمدهای آنها، به توسعه منطقه آنها نیز کمک کند (سبزی، ۱۳۹۰).

با این حال، در کشورهای در حال توسعه بسیاری از افراد از هیچگونه پوشش بیمه‌ای برخوردار نیستند، بطوریکه در کشورهای در حال توسعه حدود یک درصد از افراد دارای پوشش بیمه بلایای طبیعی هستند، در حالی که این رقم برای کشورهای توسعه یافته حدود یک سوم افراد می‌باشد. برای مثال در کشور هند بیش از ۸۰ درصد مشتریان بیمه‌های خرد، خانوارهای پر جمعیت (بیش از چهار نفر) هستند که به کشاورزی مشغولند و درآمدی کمتر از ۱۸۰۰ دلار (حدود ۱/۶ میلیون تومان) در سال دارند و به طور معمول یک فرد از اعضای

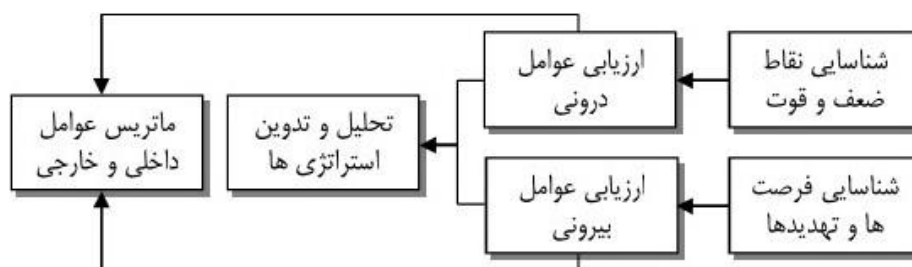
خانواده بیمه‌نامه را برای تحت پوشش قرار دادن همه اعضا (در بیمه درمان و عمر) خریداری می‌کند. از نظر بیمه‌گری این افراد ریسک بالاتری را در مقایسه با میانگین ریسک جامعه به علت شرایط نامساعد بهداشتی، آموزشی و درآمدی دارند و این ویژگی‌های خاص بر نحوه ارزیابی ریسک و فروش تاثیر می‌گذارد.

بسیاری از کشورهای در حال توسعه امیدوارند تا سیستم‌های پوشش بیمه‌ای سلامت را ارتقاء دهند. طی سال‌های گذشته، بسیاری از دولت‌ها تمایل خود را به بروز چنین پیشرفت‌هایی نشان داده‌اند و با اجرایی کردن طرح «بیمه‌های خرد»، نقش آنها را در دستیابی به پیشرفت در زمینه‌های پوششی بیان کرده‌اند. در واقع «بیمه‌های خرد»، بیمه‌های جدیدی هستند که چند سالی است در برخی کشورهای دنیا اجرا می‌شوند و افراد کم‌درآمد و آسیب‌پذیری که روزانه بین یک تا ۴ دلار دستمزد می‌گیرند، مشمول طرح بیمه خرد می‌شوند.

بیمه‌های اجتماعی غالباً بخش‌های محدودی از جامعه را تحت پوشش قرار می‌دهند. از آنجا که گروه‌های فقیر جامعه اغلب با ریسک‌های فراوانی مواجه هستند، لذا کارگزاران بیمه به ندرت تمایل به گسترش سطح پوشش بیمه‌ای برای جامعه هدف افراد فقیر دارند و بیمه‌های خرد در راستای تحقق این مهم پایه‌ریزی شده‌اند. اغلب سازمان‌های خصوصی مانند سازمان‌های جامعه محور، NGOها و شرکت‌های بیمه ای این نوع خدمات را متقبل می‌شوند و سبب شده است که این نوع از بیمه در جامعه روستایی که شغل اغلب آنها کشاورزی می‌باشد، مغفول واقع شده است (گای‌ریدر، ۱۳۹۲). به همین جهت هدف از این تحقیق، تحلیل توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی ایران با استفاده از مدل SWOT می‌باشد.

مبانی نظری

یکی از ابزارهای مهم در راهبردسازی، تکنیک SWOT است که از طریق آن، اطلاعات مقایسه می‌شود. تکنیک SWOT، اساساً یک ابزار برنامه‌ریزی راهبردی و یک چارچوب مفهومی برای تحلیل سیستمی محسوب می‌گردد که به بازشناسی و طبقه‌بندی عوامل داخلی (ضعف‌ها و قوت‌ها) و عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) و راهبردسازی می‌پردازد. برنامه‌ریزی راهبردی فرایندی است نظام‌مند و شامل بررسی‌های محیطی (داخلی و خارجی)، تدوین راهبرد، ارزیابی و کنترل آن است. در برنامه‌ریزی راهبردی، اصل اساسی بر این است که با بهره‌جستن از فرصت‌های خارجی و پرهیز از اثرات ناشی از تهدیدات خارجی و یا کاهش دادن آن اثرات به تدوین راهبرد پرداخت. از سوی دیگر، در تدوین راهبردها، هدف این نیست که بهترین راهبرد مشخص شود، بلکه هدف تعیین راهبردهای قابل اجرا است (اسماعیل زاده، ۱۳۹۴). بنابراین با انجام این مهم، سیستم می‌تواند در برابر عوامل خارجی به صورت تدافعی یا تهاجمی واکنش نشان دهد (شکل ۱).

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۵)

شکل ۲. مدل راهبردی تحقیق (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۴)

- تحلیل SWOT برای تعیین استراتژی‌های توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی ایران در مراحل زیر انجام شد:
- تبیین مهم‌ترین نقاط قوت جهت ارائه طرح راهبردهای تهاجمی با تکیه بر برتری‌های بیمه خرد کشاورزی (SO)
 - تبیین مهم‌ترین فرصت‌های موجود جهت ارائه راهبردهای بازنگری برای رفع نقاط ضعف درونی بیمه خرد کشاورزی (WO)
 - تبیین مهم‌ترین ضعف‌های موجود به منظور ارائه راهبردهای تنوع بخشی توسعه بیمه خرد کشاورزی (ST)
 - تبیین مهم‌ترین تهدیدهای موجود جهت ارائه راهبردهای تدافعی در جهت رفع آسیب‌پذیری توسعه بیمه خرد کشاورزی (WT)

مرور ادبیات تحقیق

مبحث بیمه خرد در ایران، مبحثی نوپا می‌باشد که به دلیل تحقیقات اندکی در این زمینه در ایران صورت گرفته است، به صورت گسترده به آن پرداخته نشده است و نتایج چندانی در این زمینه موجود نمی‌باشد که به تعدادی از آنها در زیر اشاره‌ای خواهیم داشت:

نخستین اجلاس بین‌المللی مباحثات بیمه‌های خرد در ۲۹ فوریه سال ۲۰۰۰ در داکا، پایتخت بنگلادش برگزار شد. اولویت در برنامه‌های این اجلاس، آموزش و تقسیم فعالیت میان شرکت‌کنندگان در پروژه درآمدهای مراقبتی در بنگلادش بوده است. مهم‌ترین عناوین این اجلاس به مباحثی مانند دارایی‌های کوچک، افراد خیر، فراهم‌کنندگان کمک‌های تکنیکی و آکادمیک در داخل و خارج از بنگلادش بود.

همچنین پس از موفقیت دو همایش در فیلیپین و هند، سومین کنفرانس آسیایی بیمه‌های خرد، در سال ۲۰۰۹ با موضوع "تمرکز روی بیمه‌های خرد به عنوان یک استراتژی رشد جذاب در تغییر چشم‌انداز اقتصادی" در چین برگزار شد، مباحث اصلی مطرح شده در این کنفرانس عبارت بودند از: بررسی طرح پیشنهادی کسب و کار بیمه‌های خرد، بازاریابی بیمه‌های خرد، راه پیش روی تمرکز بر بیمه‌های خرد، نوآوری در محصولات بیمه‌های خرد و تمرکز ویژه بر روی طرح‌های بیمه‌های خرد در کشور چین.

بیشتر مطالعات موجود درباره بیمه‌های خرد، یک محصول از بیمه (مانند بیمه خدمات درمانی) و یا یک نمونه کوچک از نهادهای مالی خرد را پوشش می‌دهد. برخی مطالعات به بررسی جنبه‌های نظری در بازار بیمه‌های خرد (مانند مشکلات انتخاب نامطلوب) یا مسائل اجتماعی (مانند تبعیض جنسیتی، ناامنی اجتماعی) پرداخته‌اند. درباره بیمه‌های خرد می‌توان به مقالات مهم ذیل نیز اشاره کرد:

موسسه لویدز در گزارش خود تحت عنوان "بیمه در کشورهای در حال توسعه؛ بررسی فرصت‌ها در بیمه‌های خرد"؛ اشاره به چشم‌انداز (محصولات و بازار) بیمه‌های خرد، اولویت‌های محصولات بیمه‌های خرد در کشورهای منتخب (اوگاندا، مالاوی، فیلیپین، ویتنام، اندونزی، لائو و ...) کرده و نتیجه‌گیری می‌کند که در مناطق روستایی، علاوه بر بهداشت و سلامت و مرگ‌ناآور خانواده، از دست رفتن محصولات کشاورزی و دام نیز از نگرانی‌های دارای اولویت هستند. این موسسه تعداد متقاضیان بیمه‌های خرد را طی ده سال آینده بیش از یک میلیارد نفر برآورد می‌کند. همچنین با توجه به رشد سریع تلفن همراه و اینترنت در کشورهای در حال توسعه، امکان ارائه خدمات بیمه‌های خرد با هزینه کمتر را میسر می‌داند. این مقاله برای اعتمادسازی نسبت به بیمه و فرهنگ‌سازی در کشورهای در حال توسعه، ارائه

برنامه‌های رادیو و تلویزیونی و حتی تئاترهای خیابانی را در کنار مشوق‌های مالیاتی، پرداخت یارانه و پوشش اجباری برخی بیمه‌ها، موثر می‌داند.

مارک نبت (۲۰۰۹) در مقاله "بازار بیمه‌های خرد: مسائل، پیاده‌سازی، نوآوری‌ها و چشم‌انداز"؛ می‌کوشد ضمن تجزیه و تحلیل هدف از ارائه بیمه‌های خرد، به ورود موثر دولت در چارچوب قانونی به این عرصه اشاره کند. وی هدف از ارائه بیمه‌های خرد را توانمندسازی خانوارهای آسیب‌پذیر در مقابل مخاطرات احتمالی پیش روی آنها می‌داند.

در زمینه بیمه‌های خرد در ایران نیز برای نخستین بار در سال ۱۳۸۵ برقراری نظام ارائه بیمه‌های خرد، به عنوان موضوع سمینار بیمه و توسعه مطرح و مقالات متعددی در خصوص فرصت‌ها فرا روی گسترش این نوع بیمه‌ها در ایران ارائه شد. برخی مقالات درصدد ارائه مدل برای پیاده‌سازی طرح بیمه‌های خرد در ایران بوده‌اند و برخی دیگر به توصیه‌های راهبردی برای اجرا و گسترش بیمه‌های خرد در ایران پرداخته‌اند.

حسن‌زاده و حیدری (۱۳۸۶) در تحقیقی تحت عنوان "بررسی نقش بیمه‌های خرد در کاهش فقر و نقش بیمه عمر در آن"، به این نتیجه رسیدند که عرضه بیمه‌های خرد از طرف شرکت‌ها و موسسات بیمه‌ای کشور می‌تواند نقش قابل توجهی در کارایی برنامه‌های فقر زدایی کشور داشته باشد.

رشیدی‌نژاد و همکاران (۱۳۸۹) در تحقیق خود با عنوان "بررسی و مطالعه ارائه بیمه‌های خرد با ساختار تکافل در ایران، مطالعه موردی روستاهای شهرستان کرمان"، نتیجه گرفتند که تکافل، ساز و کار مناسبی برای ارائه بیمه‌های خرد در مناطق روستایی ایران می‌باشد. زندیه (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان "رویکردی جدید به بیمه خرد در صنعت کشاورزی"، دریافت که هنگام طراحی و تهیه یک بیمه‌نامه برای کشاورزان، برای کاهش حق بیمه‌ها، باید اولویت شرایط مندرج در بیمه‌نامه را بر پایه منابع ریسک تولید قرار داد. در نهایت با استفاده از نظرات کارشناسان بیمه و تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌ها، لیستی از بیمه‌نامه‌ها را تهیه کرده که هر کشاورز با توجه به میزان حق بیمه‌ای که می‌تواند پرداخت کند، بیمه‌نامه‌ای خریداری کند که بیشترین درصد از ریسک‌هایی که با آن‌ها مواجه است را تحت پوشش قرار دهد. توحیدی‌نیا (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان "تأسیس شرکت‌های بیمه تعاونی خرد؛ تجلی محرومیت‌زدایی اسلامی در بازار بیمه ایران"، به این نتیجه دست یافت که عملیاتی کردن آن نقش بسزایی را در فراهم کردن پوشش بیمه‌ای برای افراد کم‌درآمد جامعه که در حالت عادی قادر به خرید محصولات بیمه‌ای نیستند و در نتیجه، در افزایش سطح رفاه محرومان جامعه خواهد داشت که این امر بی‌شک بازار بیمه کشور را با روح تعالیم اسلامی سازگارتر می‌سازد.

روش‌شناسی

هدف این پژوهش، بررسی تحلیل SWOT توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی ایران بود و روش پژوهش از نوع کاربردی است. جامعه آماری تحقیق شامل کارشناسان پژوهشکده بیمه مرکزی می‌باشد که حجم نمونه تعداد ۳۲ نفر می‌باشد که برای انتخاب آنها از روش تصادفی ساده استفاده شد. ابزار اصلی جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته بود که روایی آن بر اساس نظرات اساتید توسعه روستایی و پایایی آن با آزمون مقدماتی انجام شد و میزان ضریب آلفای کرونباخ بیزی پرسشنامه ۰/۸۹ درصد تعیین گردید، برای مشاهده جزئیات بیشتر به پاینده و امیدی (۲۰۱۶) مراجعه شود. در این تحقیق کلیه مراحل تجزیه و تحلیل آماری و ریاضی بوسیله نرم افزارهای Excel و SPSS_{۲۲} انجام پذیرفته است.

یافته‌ها و بحث

الف) یافته‌های توصیفی

- توزیع نمونه آماری تحت بررسی برحسب وضعیت سن

نتایج حاصل از تحقیق نشان داد که ۵۵,۵ درصد نمونه آماری را مردان و ۴۴,۵ درصد آنها را زنان تشکیل می‌دهند. همچنین در جدول شماره ۲، توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه براساس سن و درصد آن بیان شده است. بیشترین فراوانی مربوط به طبقه سنی ۳۰-۳۴ سال و کمترین فراوانی مربوط به طبقه بالای ۴۵ سال می‌باشد.

جدول ۲. توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه براساس سن

گروه‌های سنی	فراوانی	فراوانی تجمعی	درصد
تا ۲۹ سال	۵	۵	۱۱,۹
۳۰ - ۳۴ سال	۱۳	۱۸	۳۰,۹
۳۵ - ۳۹ سال	۱۲	۳۰	۲۸,۶
۴۰ - ۴۴ سال	۸	۳۸	۱۹
۴۵ سال به بالا	۴	۴۲	۹,۶
جمع	۴۲	۴۲	۱۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق

- توزیع نمونه آماری بر حسب وضعیت سابقه
جدول ۳ نشان دهنده میزان سابقه خدمت نمونه آماری می‌باشد. بیشترین فراوانی مربوط به طبقه سنی ۱ تا ۴ سال و کمترین فراوانی مربوط به طبقه ۹ تا ۱۲ سال است.

جدول ۳. جدول فراوانی مربوط به میزان سابقه در نمونه‌های تحقیق

سابقه	فراوانی	فراوانی تجمعی	درصد فراوانی
۱ تا ۴ سال	۱۱	۱۱	۳۰,۹
۵ تا ۸ سال	۹	۲۰	۲۶,۲
۹ تا ۱۲ سال	۳	۲۳	۱۱,۹
۱۳ تا ۱۶ سال	۴	۲۷	۱۴,۳
بالای ۱۷ سال	۵	۳۲	۱۶,۷
مجموع	۳۲	۳۲	۱۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق

- توزیع نمونه آماری بر حسب تحصیلات
در جدول شماره ۴ به بررسی سطح تحصیلات نمونه آماری تحقیق پرداخته شده است. بیشترین فراوانی مربوط به سطح فوق لیسانس می‌باشد.

جدول ۴. جدول فراوانی مربوط به میزان تحصیلات نمونه‌های تحقیق

تحصیلات	فراوانی	فراوانی تجمعی	درصد فراوانی
لیسانس	۷	۷	۲۱,۹
فوق لیسانس	۲۰	۲۷	۶۲,۵
دکتری	۵	۳۲	۱۵,۵
جمع	۳۲	۳۲	۱۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق

ب) یافته‌های تحلیلی

برای تجزیه و تحلیل موانع و مشکلات، فرصت‌ها و تهدیدها، از مدل تحلیلی SWOT استفاده گردید. عوامل داخلی و خارجی تاثیرگذار بر توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی ایران، پس از بررسی اطلاعات لازم از قبیل نظرات کارشناسان، شناسایی شده و در ماتریس ارزیابی آن قرار گرفتند. تعداد عوامل درونی مشتمل بر ۲۹ عامل (۱۶ قوت و ۱۳ تهدید) و عوامل بیرونی مشتمل بر ۱۶ عامل (۴ فرصت و ۱۲ تهدید) هستند. پس از شناسایی عوامل یاد شده، با بهره‌گیری از نظرات کارشناسان به کمی کردن متغیرهای مربوطه اقدام شد که نشان دهنده میانگین وزنی، میانگین رتبه‌ای، امتیاز وزنی و رتبه‌بندی هریک از نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها و تهدیدها از دیدگاه افراد یاد شده می‌باشد و همچنین وزن‌دهی به عوامل موثر، براساس میزان اهمیت آنها صورت پذیرفت.

نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که از نظر کارشناسان، "احساس نیاز روستاییان به امنیت مالی و جانی" به عنوان مهمترین و "امکان استفاده از شبکه قوی ارتباط بانک‌ها به عنوان راس ارائه محصولات بیمه‌های خرد" به عنوان کم‌اهمیت‌ترین نقطه قوت، "ضرورت وجود ابزار آموزشی برای توصیف فواید بیمه" به عنوان مهمترین و "عدم حفظ سادگی محصولات بیمه‌ای به طوری که آسان‌تر قابل درک و فروش آنها نیز ساده‌تر باشد" به عنوان کم‌اهمیت‌ترین نقطه ضعف، همچنین "امکان توسعه یک شبکه قوی برای بیمه‌های خرد، شامل یک انجمن با استفاده از مشارکت روستاییان" به عنوان مهمترین و "ایجاد یک گروه کاری برای ظرفیت‌سازی در بیمه‌های خرد از انجمن‌های سرمایه‌گذاری کوچک" به عنوان کم‌اهمیت‌ترین فرصت و سرانجام "پایین بودن سطح درآمد اکثر روستاییان جهت اخذ بیمه‌نامه" به عنوان مهمترین و "پایین بودن میزان تاثیرگذاری کانال‌های تحویل بیمه" به عنوان کم‌اهمیت‌ترین تهدید، شناسایی شدند که نتایج تفصیلی آن در جداول زیر قابل مشاهده است:

۱ - ماتریس عوامل داخلی (SW):

جدول ۵. نقاط قوت موثر بر توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی

ردیف	نقاط قوت	میانگین رتبه‌ای	میانگین وزنی	امتیاز وزنی	رتبه
S _۱	کاهش میزان ریسک اقتصادی خانوارهای روستایی با استفاده از بیمه خرد	۳	۳,۸۱	۱۱,۴۳	۴
S _۲	تاثیر بیمه خرد در نگه داشتن افراد در بالای خط فقر	۴	۳,۳۱	۱۳,۲۴	۲
S _۳	مطرح بودن به عنوان مکملی برای خدمات مالی و اجتماعی فقرا	۲	۳,۳۶	۶,۷۲	۱۳
S _۴	تاثیر توسعه فرهنگ بیمه با استفاده از محصولات اجباری بیمه ای مانند بیمه شخص ثالث وسایل نقلیه	۳	۳,۴۲	۱۰,۶۲	۶
S _۵	میزان تاثیر اعتبارات خرد در ایجاد توانایی در افراد فقیر	۲	۳,۶۴	۷,۰۲۸	۱۰
S _۶	امکان ارائه محصولات یارانه‌ای بیمه برای خانواده‌های کم درآمد	۳	۳,۵۳	۱۰,۵۹	۷
S _۷	ارتباط انجمن‌های سرمایه‌گذاری کوچک موجود با مسائل بیمه‌های خرد، دعوت از شرکت‌های بیمه برای حضور به عنوان متخصص بیمه‌های خرد	۲	۳,۳۱	۶,۶۲	۱۵
S _۸	همکاری "بدون ابهام" با یکدیگر و بین افراد کم درآمد و همچنین بانک‌ها و بیمه	۲	۳,۳۳	۶,۶۶	۱۴
S _۹	تاثیر آموزش در بهبود تجربه بیمه‌گری و وفاداری مشتریان	۲	۳,۷۲	۷,۴۴	۹
S _{۱۰}	ایجاد فرهنگ بیمه‌ای خرد از طریق ارتباطات شفاهی بین مردم	۳	۳,۸۹	۱۱,۶۷	۳
S _{۱۱}	اعلام اولویت‌ها از سوی روستاییان و فراهم ساختن موجبات طراحی محصولات مناسب بیمه‌ای	۳	۳,۶۴	۱۰,۹۲	۵
S _{۱۲}	احساس نیاز روستاییان به امنیت مالی و جانی	۴	۳,۹۲	۱۵,۶۸	۱
S _{۱۳}	وجود تقاضای زیاد برای آموزش کسانی که با بیمه های خرد در ارتباط اند	۲	۳,۴۲	۶,۸۴	۱۲
S _{۱۴}	امکان ایجاد توسعه اعتماد و اعتمادسازی بین همه مجریان طرح (شرکت‌های بیمه، بانک روستایی، مشتریان)	۲	۳,۴۷	۶,۹۴	۱۱
S _{۱۵}	امکان استفاده از شبکه قوی ارتباط بانک‌ها به عنوان راس ارائه محصولات بیمه‌های خرد	۲	۳,۱۹	۶,۳۸	۱۶
S _{۱۶}	استفاده از انجمن‌ها و قوم و قبیله‌ها در انتقال اطلاعات از طرف تقاضا کنندگان به شرکت های بیمه خرد	۲	۳,۸۱	۷,۶۲	۸
-	میانگین	۲,۵۶	۳,۵۳	۹,۱۶	-

منبع: محاسبات تحلیلی نگارندگان، ۱۳۹۵

جدول ۶. نقاط ضعف موثر بر توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی

ردیف	نقاط ضعف	میانگین رتبه‌ای	میانگین وزنی	امتیاز وزنی	رتبه
W _۱	عدم وجود پس‌انداز به عنوان یک جزء حیاتی برای انجام بیمه	۳	۳,۸۱	۱۱,۴۳	۳
W _۲	نیاز به خدمات خاص از جانب بانک‌ها برای ارائه بیمه خرد	۳	۳,۵۰	۱۰,۵۰	۷
W _۳	میزان توسعه فرهنگ بیمه‌ای در میان اقشار کم درآمد	۳	۳,۶۴	۱۰,۹۲	۵
W _۴	ضرورت وجود ابزار آموزشی برای توصیف فواید بیمه	۴	۴,۰۰	۱۶	۱
W _۵	نقش کمرنگ دولت در آموزش و ایجاد فرهنگ بیمه‌ای	۲	۳,۹۷	۷,۹۴	۸
W _۶	تاثیر بی توجهی فراهم‌آوردگان بیمه‌های خرد به بیمه‌شوندگان	۳	۳,۷۸	۱۱,۳۴	۴
W _۷	عدم توانایی برقراری ارتباط مداوم و طولانی مدت با مشتریان و فراهم‌کردن محصولات و خدمات برای پوشش نیازهای تغییر یافته بیمه‌گذاران	۲	۳,۸۱	۷,۶۲	۹
W _۸	عدم ریسک‌پذیری در جامعه روستایی	۴	۳,۶۴	۱۴,۵۶	۲
W _۹	وجود نداشتن تقسیم‌بندی‌های طبقاتی در جامعه روستایی برای تعیین سطح مورد پوشش	۲	۳,۳۶	۶,۷۲	۱۲
W _{۱۰}	عدم وجود نیروهای متخصص در ارتباط با ارائه خدمات به فقرا	۲	۳,۵۸	۷,۱۶	۱۱
W _{۱۱}	عدم آشنایی بیمه‌گرها با تکنیک‌های آموزش بزرگسالان	۳	۳,۵۶	۱۰,۶۸	۶
W _{۱۲}	عدم شناسایی نیازهای بیمه‌ای فقرا	۲	۳,۷۲	۷,۴۴	۱۰
W _{۱۳}	عدم حفظ سادگی محصولات بیمه‌ای به طوری که آسان‌تر قابل درک و فروش آنها نیز ساده‌تر باشد	۱	۳,۶۹	۳,۶۹	۱۳
-	میانگین	۳,۷۰	۴,۹۲	۹,۶۹	-

منبع: محاسبات تحلیلی نگارندگان، ۱۳۹۵

۲ - ماتریس عوامل خارجی (OT):

جدول ۷. فرصت‌های موثر بر توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی

ردیف	فرصت‌ها	میانگین رتبه‌ای	میانگین ن وزنی	امتیاز وزنی	رتبه
O _۱	بهره‌گیری از کمک‌های بین‌المللی اتحادیه جهانی بیمه‌های خرد به عنوان سیستم عامل برای توزیع بیمه‌های خرد	۳	۳,۳۳	۹,۹۹	۳
O _۲	امکان توسعه یک شبکه قوی برای بیمه‌های خرد، شامل یک انجمن با استفاده از مشارکت روستاییان	۳	۳,۸۶	۱۱,۵۸	۱
O _۳	ایجاد یک گروه کاری برای ظرفیت‌سازی در بیمه‌های خرد از انجمن‌های سرمایه‌گذاری کوچک	۲	۳,۴۲	۶,۸۴	۴
O _۴	همکاری روستاییان به عنوان یک انجمن برای توسعه محصولات بیمه‌های خرد با ارزان‌ترین هزینه ممکن و به صورت همگانی	۳	۳,۷۲	۱۱,۱۶	۲
میانگین		۳,۵۸	۲,۷۵	۹,۸۹	-

منبع: محاسبات تحلیلی نگارندگان، ۱۳۹۵

جدول ۸. تهدیدهای موثر بر توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی

ردیف	تهدیدها	میانگین رتبه‌ای	میانگین وزنی	امتیاز وزنی	رتبه
T _۱	پایین بودن سطح سواد روستاییان در جهت پذیرش نیاز به بیمه	۲	۳,۶۹	۷,۳۸	۷
T _۲	عدم مشخص بودن میزان دارایی روستاییان در جهت برآورد تمکن مالی آنها	۲	۳,۳۱	۶,۶۲	۹
T _۳	پایین بودن سطح درآمد اکثر روستاییان جهت اخذ بیمه نامه	۴	۳,۷۸	۱۵,۱۲	۱
T _۴	میزان تاثیر ذهنیت منفی از سایر بیمه‌ها در روستاییان	۱	۳,۶۴	۳,۶۴	۱۰
T _۵	از دست رفتن اعتماد قشر کم‌درآمد از عملکرد بیمه، مانع از گسترش فرهنگ بیمه می‌گردد	۲	۳,۸۹	۷,۷۸	۶
T _۶	واکنش نشان دادن روستاییان به یک تغییر جدید در زندگی خود	۳	۳,۵۶	۱۰,۶۸	۴
T _۷	نگرش به عنوان یک کالای لوکس به بیمه از جانب روستاییان	۴	۳,۴۷	۱۳,۸۸	۲
T _۸	عدم وجود ابزارهای اصلی مدیریت، مانند سیستم‌های اطلاعاتی و نرم‌افزارهای مناسب برای مدلسازی و طراحی فعالیت‌های بیمه‌ای خرد	۱	۳,۴۷	۳,۴۷	۱۱
T _۹	عدم انعطاف‌پذیری محصولات بیمه به تناسب نیازهای مشتریان مختلف	۲	۳,۵۶	۷,۱۲	۸
T _{۱۰}	پایین بودن میزان تاثیرگذاری کانال‌های تحویل بیمه	۱	۳,۳۹	۳,۳۹	۱۲
T _{۱۱}	پایین بودن میزان آگاهی افراد کم‌درآمد در مورد بیمه‌های خرد و مزایای آن	۲	۳,۹۲	۷,۸۴	۵
T _{۱۲}	عدم درک خواسته‌ها و احساسات مردم کم‌درآمد توسط بیمه‌گران	۳	۳,۶۹	۱۱,۰۷	۳
میانگین		۳,۶۱	۲,۲۵	۸,۱۶	-

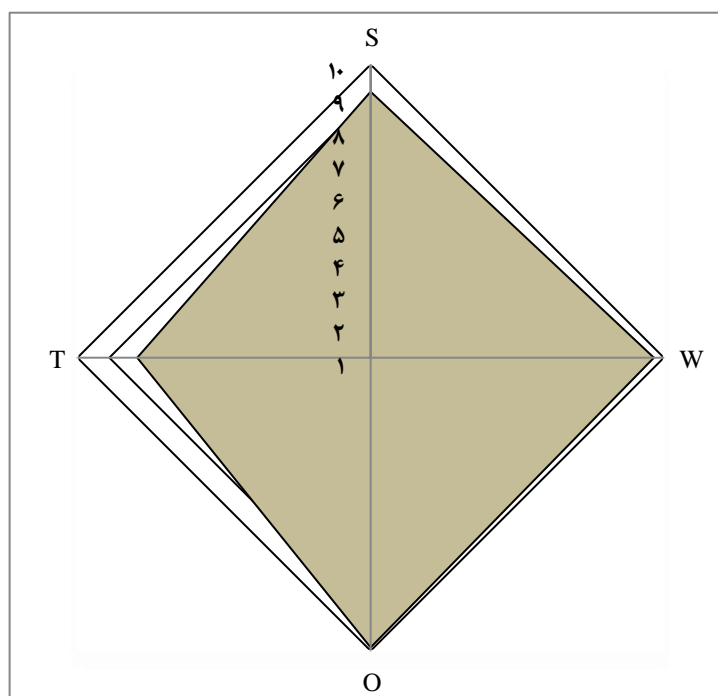
منبع: محاسبات تحلیلی نگارندگان، ۱۳۹۵

با توجه به نتایج حاصل از جداول فوق، امتیاز وزنی و مجموع ضرایب عوامل مرکب (استراتژی‌های) حاصل به صورتی که در جدول شماره ۹ قالب مشاهده است، محاسبه گردید. بیشترین امتیاز مربوط به عوامل داخلی بوده و استراتژی بازنگری (WO) در بین بقیه استراتژی‌ها از اهمیت بالاتری برخوردار می‌باشد.

جدول ۹. امتیاز وزنی عوامل داخلی و خارجی

عوامل خارجی		عوامل داخلی	
T	O	W	S
۸,۱۶	۹,۸۹	۹,۶۹	۹,۱۶
۱۸,۰۵		۱۸,۸۵	
مجموع ضرایب عوامل مرکب			
WO	ST	WT	SO
۱۹,۵۸	۱۷,۳۲	۱۷,۸۵	۱۹,۰۵

منبع: محاسبات تحلیلی نگارندگان، ۱۳۹۵

شکل ۳. استراتژی بهینه توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی ایران

منبع: محاسبات تحلیلی نگارندگان، ۱۳۹۵

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

هدف از این تحقیق، تحلیل توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی ایران با استفاده از مدل SWOT بود. همانگونه که مشخص شد، اولویت‌بندی راهبردهای توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی ایران از طریق تحلیل عوامل داخلی و خارجی موثر بر آن با بهره‌گیری از ماتریس SWOT تعیین شد. با توجه به وضع موجود بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی ایران، استفاده از استراتژی بازنگری (WO) به عنوان اولویت اصلی و استراتژی تهاجمی (SO) به عنوان اولویت دوم تعیین شد. در صورت تحقق اولویت اول می‌توان به پی‌جویی راهبردهای تهاجمی در اولویت بعدی پرداخت. بدین منظور استراتژی‌های برنامه‌ریزی کمی به تفکیک برای انواع استراتژی‌ها (WT، SO، ST) و (WO) تدوین شدند که براساس آن استراتژی بازنگری (WO) عبارت است از؛ مرتفع ساختن نیاز ضرورت وجود ابزار آموزشی برای توصیف فواید بیمه خرد با استفاده از توسعه یک شبکه قوی برای بیمه‌های خرد، شامل یک انجمن با استفاده از مشارکت روستاییان که تاکید بر بخش ترویجی - آموزشی با بهره‌گیری از مشارکت و همکاری روستاییان به صورت ایجاد سازمان‌های غیرانتفاعی را دارد. در بخش اولویت دوم که استراتژی تهاجمی (SO) می‌باشد؛ تقویت احساس امنیت مالی و جانی روستاییان با استفاده از توسعه بیمه‌های خرد، با استفاده از مشارکت روستاییان می‌باشد که تجربه نشان داده است، اکثریت مردم به ویژه روستاییان، نسبت به زیرساخت ایجاد شده توسط خود، احساس مسئولیت بیشتری دارند و نقش خود را پر رنگ‌تر می‌بینند. اولویت سوم که استراتژی تدافعی (WT) می‌باشد؛ ضرورت وجود ابزار آموزشی برای توصیف فواید بیمه برای روستاییان با سطح درآمد پایین جهت اخذ بیمه‌نامه می‌باشد و نهایتاً اولویت چهارم که استراتژی تنوع (ST) می‌باشد؛ توسعه یک شبکه قوی برای بیمه‌های خرد با استفاده از مشارکت روستاییان، به منظور ایجاد امکان اخذ بیمه‌نامه توسط فقرای روستایی، با استفاده از نیاز رسیدن به امنیت مالی و جانی مطلوب در بخش فقرای روستایی می‌باشد که نتایج فوق، با نتایج حاصل از پژوهش زندیه (۱۳۹۳)، حسن‌زاده و حیدری (۱۳۸۶) و توحیدی‌نیا (۱۳۹۰) همسو می‌باشد.

دست‌آورد این پژوهش حاکی از آن است که توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی ایران بیش از هر چیزی از طریق تبدیل نقاط ضعف به نقاط قوت، با استفاده از فرصت‌های موجود امکان پذیر است و این مهم تنها از طریق یک برنامه هدفمند، آینده‌نگر، یکپارچه و توجه به عناصر ترکیبی شکل دهنده بیمه خرد یعنی عناصر اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، ترویجی - آموزشی، فنی و سیاست‌گذاری امکان پذیر است. بنابراین به منظور توسعه بیمه خرد کشاورزی در مناطق روستایی در ایران، لازم است به استراتژی‌های ارایه شده در این تحقیق، توجه گردد.

فهرست منابع

- ۱ - ازکیا، م (۱۳۸۷). توسعه روستایی، اولویت بخشی به فقرای روستایی، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم، ۱۳۸۷.
- ۲ - اسماعیل زاده، ح و اسماعیل زاده، ی (۱۳۹۴). انتخاب استراتژی بهینه توسعه گردشگری با استفاده از مدل راهبردی SWOT، مطالعه موردی شهر مراغه، فصل نامه آمایش محیط، دوره ۸، شماره ۲۸، بهار ۱۳۹۴.
- ۳ - امین، م و کمالخانی، س (۱۳۸۷). مبانی نظری بررسی بازار بیمه‌های خرد با تاکید بر تجارب کشورهای موفق، چهاردهمین همایش ملی و اولین کنفرانس بین‌المللی بیمه و توسعه، ۱۳۸۶، تهران، ایران.
- ۴ - باغستانی میبیدی، م (۱۳۹۱). بیمه‌های خرد، اهداف، الگوها، تجربه کشورهای موفق و روند آن در ایران، مجله اقتصادی - ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی شماره‌های ۴ و ۵، تیر و مرداد ۱۳۹۱.
- ۵ - توحیدی‌نیا، ا (۱۳۹۰). تأسیس شرکت‌های بیمه تعاونی خرد؛ تجلی محرومیت زدایی اسلامی در بازار بیمه ایران، دو فصلنامه تحقیقات مالی - اسلامی، سال اول، شماره اول - پاییز و زمستان ۱۳۹۰.
- ۶ - تیموری، م (۱۳۹۳). عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه برنج در استان ایلام، فصلنامه پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، سال هفتم، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۳.
- ۷ - جانفشان، ب (۱۳۸۹). آینده بیمه خرد، تازه‌های جهان بیمه، شماره ۱۱۳ و ۱۱۴، ۱۳۸۹.

- ۸ - حسن زاده، ع و حیدری، ح (۱۳۸۶). بررسی نقش بیمه‌های خرد در کاهش فقر و نقش بیمه عمر در آن، چهاردهمین همایش ملی و اولین کنفرانس بین‌المللی بیمه و توسعه، ۱۳۸۶، تهران، ایران.
- ۹ - رحمانی، م. رفیع پور گاوگانی، س، ادیبی، م و ربانی، م (۱۳۹۰). اثر اعتبارات خرد بر مدیریت بحران، مطالعه موردی صندوق اعتبارات خرد زنان روستای پشت‌رود بم، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۳، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۰.
- ۱۰ - رحمانی فضلی، ع (۱۳۸۹). ارزیابی عملکرد بانک کشاورزی در واگذاری اعتبارات خرد روستایی، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ج ۱۱، ش ۱۴، پاییز ۱۳۸۹.
- ۱۱ - سبزی، م و مختاری، م (۱۳۹۰). بیمه در کشورهای در حال توسعه: بهره‌گیری از فرصت‌های موجود در بیمه‌های خرد، پژوهشکده بیمه، معاونت پژوهشی، اداره کتابخانه، اسناد علمی و نشریات.
- ۱۲ - شهبازی، اسماعیل (۱۳۸۹). توسعه و ترویج روستایی، نشر دانشگاه تهران، تهران.
- ۱۳ - طالب، م (۱۳۸۸). اولویت‌های توسعه روستایی، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۸۸.
- ۱۴ - عسگری، م و رضوانی، م (۱۳۸۶). بازاریابی رابطه‌ای؛ راهبردی مناسب در پیشبرد بیمه‌های خرد، چهاردهمین همایش ملی و اولین کنفرانس بین‌المللی بیمه و توسعه، ۱۳۸۶، تهران، ایران.
- ۱۵ - مرکز آمار ایران (۱۳۹۳). سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۰، تهران.
- ۱۶ - نورانی، س، تاری، ف، مهدوی، غ، رشیدی نژاد، ح (۱۳۹۰)، تکافل، سازوکاری مناسب برای ارائه بیمه‌های خرد در مناطق روستایی ایران (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان کرمان)، دو فصلنامه علمی - پژوهشی جستارهای اقتصادی، س ۸، شماره ۱۶، پاییز و زمستان ۱۳۹۰.
- ۱۷ - Churchill, C (۲۰۰۶), A Microinsurance compendium, International Labour Office, CH-۱۲۱۱ Geneva, Switzerland, ۲۰۰۶.
- ۱۸ - IFAD (۲۰۱۲), "Enabling the rural poor to overcome poverty". IFAD Annual Report.
- ۱۹ - Nabeth, Marc (۲۰۰۹), "La Micro Assurance en Marche: Enjeux, Mise en Oeuvre, Innovations et Perspectives", www.ifpass.fr/classeurs/mpd.../microassurance.
- ۲۰ - O'Donnell, Ian (۲۰۱۰), "Global assessment report- practice review on innovations in finance for disaster risk management". Retrieved October ۲۰۰۹. Available on: www.preventionweb.net/english/hyogo/gar/backgroundpapers/documents/Chap6/ProVention-Riskfinancing-practice-review.pdf
- ۲۱ - Payandeh Najafabadi, A. T. and Omid Najafabadi, M. (۲۰۱۶). On the Bayesian Estimation for Cronbach's Alpha. Accepted by Journal of Applied Statistics
- ۲۲ - United Nations (۲۰۱۰), The Millennium Development Goals Report ۲۰۱۰. New York: United Nations, Department of Economics.
- ۲۳ - Wiedmaier, M (۲۰۰۹). Feasibility Study on Support to the Microinsurance Sector in Ghana with a Financial Systems Approach.
- ۲۴ - World Bank (۲۰۱۲), "World Development Indicators (WDI) ۲۰۱۲". New York: World Bank. Available on: <http://issuu.com/World.Bank.Publications/docs/9780821389850>.